

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

INTEGROVANÁ
STŘEDNÍ ŠKOLA
POLYGRAFICKÁ

Typografie

16. Klasifikace tiskových písem

www.isspolygr.cz

Vytvořila:
Ivana Michálková
Vytvořeno dne: 8. 2. 2013

Integrovaná střední škola polygrafická,
Brno, Šmahova 110
Šmahova 110, 627 00 Brno

Interaktivní metody zdokonalující edukaci na ISŠP
CZ.1.07/1.5.00/34.0538

Typografie

DUM číslo: 16
Název: Klasifikace tiskových písem

Strana: 1/13

Škola	Integrovaná střední škola polygrafická, Brno, Šmahova 110
Ročník	1. ročník (SOŠ, SOU)
Název projektu	Interaktivní metody zdokonalující proces edukace na ISŠP
Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0538
Číslo a název šablony	III/2 Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Autor	Ivana Michálková
Tématická oblast	Typografie
Název DUM	Klasifikace tiskových písem
Pořadová číslo DUM	16
Kód DUM	VY_32_INOVACE_16_OV_MI
Datum vytvoření	8. 2. 2013
Anotace	Dokument vysvětluje základní rozdělení tiskových písem do jednotlivých skupin podle charakteristických znaků kresby

Pokud není uvedeno jinak, je uvedený materiál z vlastních zdrojů autora.

Od vynálezu knihtisku v 15. století vzniklo velké množství tiskových písem; v digitální podobě jich v současnosti existuje již několik desítek tisíc. Pro orientaci při nakupování písem nebo při rozhodování, jaké písmo použít pro sazbu, je proto nezbytná nějaká klasifikace, která existující písma rozděluje do menších skupin na základě vhodných společných vlastností.

Při práci s písmy různého charakteru je při jejich třídění do menších skupin dobré vycházet z klasifikace tiskových písem vytvořené v druhé polovině 20. století českým typografem **Janem Solperou**. Tato klasifikace respektuje historický vývoj písma a specifikuje typické prvky tvarů písmových znaků.

Základní rozdělení písem

- latinková písma
- nelatinková písma pravosměrná (slovanská, řecká)
- nelatinková písma levosměrná (orientální)
- ostatní písma (exotická)

1 Latinková písma

1.1 Antikvová písma

1.1.1 Dynamická antikva (renesanční)

1.1.2 Přejchodová antikva (barokní)

1.1.3 Statická antikva (klasicistická)

1.2 Lineární písmo serifové

1.3 Lineární písmo bezserifové

1.3.1 Lineární písmo bezserifové statické

1.3.2 Lineární písmo bezserifové dynamické

1.3.3 Lineární písmo bezserifové geometricky konstruované

1.3.4 Lineární antikva

1.4 Kaligrafická písma

1.5 Volně psaná písma

1.6 Lomená písma

1.1 Antikvová písma

Mají proměnnou tloušťku tahů a serify. Dělí se na tři hlavní skupiny:

1.1.1 DYNAMICKÁ ANTIKVA (renesanční)

Písma vytvořená od druhé poloviny 15. století do první poloviny 18. století a jejich novodobé modifikace. V písmech převládá dynamický (kaligrafický) charakter kresby. Šířková proporce je diferencovaná, osa stínu u oblých tahů je šikmá, natočená doleva. Rozdíly v tloušťce mezi hlavními a spojovacími tahy jsou většinou malé. Serify mají prohnutý klínový náběh ke dříku, jednostranné horní serify mínusek jsou vždy šikmé.

1.1.2 PŘECHODOVÁ ANTIKVA (barokní)

Písma vytvořená v druhé polovině 18. století a jejich novodobé modifikace. U těchto písem se ve stejném poměru uplatňuje jak dynamický (rukopisný), tak statický (kresebný) princip. Šířková proporce není jednotná. Osa stínování u oblých tahů je téměř nebo úplně svislá. Rozdíly v tloušťce hlavních a spojovacích tahů jsou výraznější. Serify jsou jednodušší s méně prohnutým náběhem, jednostranné horní serify u mínusek nejsou tak šikmé jako u dynamické antikvy.

1.1.3 STATICKÁ ANTIKVA (klasicistická)

Písma vytvořená v druhé polovině 18. století a začátkem 19. století a jejich novodobé modifikace. U těchto písem dominuje statický (kresebný) princip. Šířková proporce není diferencovaná. Osa stínování u oblých tahů je vždy svislá. Velké rozdíly v tloušťce hlavních a spojovacích tahů. Serify jsou vodorovné, tenké.

Dynamická antikva

klasifikace písem

Přechodová antikva

klasifikace písem

Statická antikva

klasifikace písem

1.2 Lineární písmo serifové

Lineární písma jsou charakteristická nevýrazným, někdy úplně chybějícím stínováním. V průběhu 19. a 20. století vzniklo několik typů lineárních písem; dělit je lze např. podle způsobu zakončení tahů.

LINEÁRNÍ PÍSMO SERIFOVÉ – egyptienka (19. století)

Lineární serifová písma jsou typická výraznými deskovitými serify a převážně nediferencovanou šířkovou proporcí s uzavřeným tvarem znaků. Jejich střední výška je zpravidla zvětšená. U lineárního písma s rovnými serify jsou deskovité serify zcela bez náběhu a tloušťka tahů je většinou jednotná.

Oproti tomu clarendon má deskovité serify s prohnutými náběhy a malý rozdíl v tloušťce hlavních a spojovacích tahů (osa stínování je svíslá). Tato písma se používají častěji, a to zejména u novin a časopisů.

Lineární serifové

klasifikace písem

1.3 Lineární písmo bezserifové (grotesk)

Jak napovídá už jeho název, má dva hlavní znaky – je téměř nebo úplně bez stínování a jeho tahy nejsou zakončeny serify.

1.3.1 LINEÁRNÍ PÍSMO BEZSERIFOVÉ STATICKÉ (19. století)

Až na nepřítomnost serifů je kresba jeho znaků příbuzná lineárnímu serifovému písmu – má nediferencovanou šířkovou proporcí, oblé tahy uzavírající tvar znaků a mírně diferencovanou tloušťku tahů se svislou osou stínování. V současnosti používané statické grotesky mají zvětšenou střední výšku.

1.3.2 LINEÁRNÍ PÍSMO BEZSERIFOVÉ DYNAMICKÉ (1. polovina 20. století)

Tvarem znaků navazuje na renesanční antikvu. Šířková proporce dynamických grotesků je více či méně diferencovaná, mírně proměnná je i tloušťka tahů; tato písma mají univerzální využití.

1.3.3 LINEÁRNÍ PÍSMO BEZSERIFOVÉ GEOMETRICKY KONSTRUOVANÉ (1. polovina 20. st.)

Kresba znaků je často odvozena z kruhu, ale existují i písma odvozená z jiného geometrického tvaru. Tloušťka tahů je až na výjimky jednotná; šířková proporce závisí na způsobu konstrukce znaků, častěji je nediferencovaná. Pro sazbu delších textů jsou použitelná pouze některá z těchto písem.

1.3.4 LINEÁRNÍ ANTIKVA (20. století)

Jako lineární antikva jsou označována písma, u nichž se v různém poměru mísí kresebné prvky antikvy a lineárních písem. Mohou se tedy lišit mírou diference šířkové proporce i tloušťky tahů. Jednotícím prvkem je to, že zakončení tahů je buď zřetelně rozšířené, nebo jsou tahy ukončeny malými, nevýraznými serify. Tím se lineární antikva odlišuje jak od klasické antikvy, tak od serifových i bezserifových lineárních písem.

Lineární bezserifové statické

klasifikace písem

Lineární bezserifové dynamické

klasifikace písem

Lineární bezserifové geometrické

klasifikace písem

Lineární antikva

klasifikace písem

1.4 Kaligrafická písma

Vycházejí z kultivovaných kaligrafických skriptů s výraznými rozdíly v tloušťce tahů.

Dynamické – navazuje na kaligrafická písma 16. a 17. století. Jeho forma je odvozena z kaligrafie plochým perem, postaveným šikmo k účaří.

Přechodové – navazuje na kaligrafická písma z konce 17. a začátku 18. století. Je odvozeno z kaligrafie plochým perem, postaveným rovnoběžně s účařím.

Statické – navazuje na skripty z konce 18. a začátku 19. století. Vychází z kaligrafie ostře seříznutým perem, kdy rozdíly v tloušťce tahů se dosahuje změnou tlaku na pružinu pera.

Volně kaligrafické – je odvozeno z reklamních skriptů 20. století. Vychází z kaligrafie kreslené štětcem.

Kaligrafická písma

klasifikace písem

1.5 Volně psaná písma

Vycházejí ze současných rukopisných skriptů. U většiny těchto písem jsou v tloušťce nepatrné rozdíly. Jsou psána kulatým a tupým nástrojem.

Volně psaná

klasifikace písem

1.6 Lomená písma

Písma, která se vyvíjela od období gotiky až do 19. století. Např. Švabach, Rotunda...atd. Lincoln

Lomená písma

klasifikace písem

Použití písem v sazbě

Při dělení tiskových písem podle toho, pro jaký účel jsou vhodná, lze rozlišit tři hlavní skupiny.

- **knižní písma** se označují dobře čitelná písma s vyváženou kresbou a středním duktem. U sazby **časopisů** se k tomu při dává požadavek na dostatečný počet kresebných řezů. **Novinová písma** musejí být dobře čitelná i v nejmenších stupních a na méně kvalitním papíru; pro sazbu novin se proto obvykle používají písma serifová, zpravidla se zvětšenou střední výškou a širší (otevřenou) kresbou znaků bez vlasových tahů.
- **Titulková písma** mají výraznější duktus a jsou navrhována pro použití ve větších stupních.
- **Akcidenční písma** se používají pro sazbu příležitostných tiskovin, inzerátů a titulků v novinové, časopisové a knižní sazbě; řadí se mezi ně především tučné antikvy, egyptienky i grotesky a všechna písma psaná a zdobená.

Existují i speciální písma pro různé specifické účely, např. sady piktogramů, znaků pro technickou sazbu, tzv. živé abecedy nebo strojově čitelná písma (určená pro OCR – Optické rozpoznávání znaků).

Při volbě písma pro sazbu by kromě požadavku na dostatečnou čitelnost měl vždy být respektován i charakter písma či jeho konkrétního řezu.

Pokud je použita kombinace několika řezů či písem, měly by se vhodně doplňovat a zároveň se kresbou či duktem dostatečně lišit. Jejich písmová osnova by naopak měla být stejná nebo co nejbližší; důležitá je zejména výška verzálek a střední výška písma.

Převedení textu na křivky

Textové editory i sazbové nebo ilustrační programy umožňují modifikovat vzhled vysázeného textu různými transformacemi. Tyto funkce by ale měly být využívány pouze v odůvodněných případech u krátkých textů a vždy by takový textový objekt měl být následně převeden do křivek, tedy změněn na obecný vektorový objekt.

InDesign menu Text > Vytvořit obrisy

Illustrator menu Text > Vytvořit obrisy

Potom již není možné běžně editovat text po obsahové stránce, ale je zajištěno, že výsledek nebude závislý na následném zpracování použitých fontů, transformací či efektů (nejčastěji jednotkou RIP).

Kontrolní otázky:

1. Rozděl a popiš antikvová písma.
2. Rozděl a popiš lineární písma.
3. Jaký je rozdíl mezi kaligrafickým a volně psaným písmem?

Zdroje:

Ing. POP Pavel, FLÉGER Jindřich, POP Vladimír. Sazba1: Ruční sazba. Vydání druhé. Praha: SPN, 1989. 185 stran.
ISBN 85-30-44/2.

KAPLANOVÁ Marie a kolektiv. Moderní polygrafie. Vydání druhé. Praha 2: Svaz polygrafických podnikatelů, 2010. 391 stran.
ISBN 978-80-254-4230-2.

BERAN Vladimír a kolektiv. Aktualizovaný typografický manuál. Vydání páté. Praha: font, 2007. 120 stran.